

Náučný chodník Kysihýbel

Kraj:	Banskobystrický
Okres:	Banská Štiavnica
Geomorfologická jednotka:	Štiavnické vrchy
Geologická jednotka:	sopečné pohorie
Chránené územie:	Chránená krajinná oblasť Štiavnické vrchy a chránený areál Arborétum Kysihýbel'
Prístup:	bus Banská Štiavnica, arborétum a pešo 220 m k severovýchodu po ceste po žltej turistickej značke / vlak Banský Studenec (pri zastávke 3 náučného chodníka)
Východisko:	Banský Studenec, na štátnej ceste z Banskej Štiavnice do Banského Studenca pri západnom okraji arboréta Kysihýbel
Trasa:	Banský Studenec, cesta pri západnom okraji arboréta Kysihýbel - osada Kysihýbel' - západným a južným svahom bezmenného vrchu (672 m n. m.) k východu - bývalý podzemný lom (umelá jaskyňa) Barlangy - cez rieku Jasenicu na ľavý svah jej doliny (okolo bus zastávky Banský Studenec, čerp. st.) - čiastočne po červenej turistickej značke k západu - severným okrajom arboréta Kysihýbel
Dĺžka, prevýšenie:	6 km, prevýšenie 150 m
Čas prechodu:	3 h
Počet zastávok:	14
Náročnosť:	nenáročná trasa

Zameranie chodníka: prírodovedné, lesnícke, historické

Typ chodníka: samoobslužný, okružný, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: Trasa je krátko súběžná na začiatku so žltou a v druhej polovici s červenou turistickou značkou.

Rok otvorenia: 1994, 2018 obnova

Aktuálny stav: Informačné panely sú v dobrom stave.

Textový sprievodca: nie je, informačné panely > .PDF

Kontakt: Stredná odborná škola lesnícka Banská Štiavnica, Akademická 16, 969 01 Banská Štiavnica, tel. 045 / 6911 131

Poznámky: (1) Lesnícke arborétum Kysihýbel je verejnosti prístupné (za vstupné) spravidla v júli a auguste v stredu - nedeľu 8 - 15 h; inak len pre skupiny po dohode minimálne 3 dni vopred (kontakt Národné lesnícke centrum, Lesnícky výskumný ústav Zvolen, Odbor pestovania a produkcie lesa, tel. 045 / 5320 316; 045 / 5314 125; 0905 602 874; 0911 938 235). (2) Štandardizovaná podoba názvu osady i chráneného areálu je Kysihýbel.

Upozornenie: Na krátkom úseku (pri Jasenici) môže byť trasa počas vegetačného obdobia ťažšie priechodná (mohutný porast žihľavy).

Využitelnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre terénne vyučovanie.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Banská Štiavnica. Historické banské, dnes okresné, mesto v centre Štiavnických vrchov so zvlášť bohatou minulosťou, známe ťažbou drahých a farebných kovov (najmä striebra), významnou banskou legislatívou, samosprávou a akademickou tradíciou s množstvom európskych a svetových prvenstiev z rôznych oblastí ľudskej činnosti. Prvá písomná zmienka o meste je už z roku 1156. Pre svoj mimoriadny charakter bola v roku 1950 vyhlásená za mestskú pamiatkovú rezerváciu a ako „historické mesto Banská Štiavnica a technické pamiatky jeho okolia“ sa stala v roku 1993 súčasťou Zoznamu svetového dedičstva UNESCO. K pamiatkam či objektom hodným návštevy patria okrem kostolov, kalvárie nad mestom a synagógy napr. tiež: Starý zámok, Nový zámok, Klopačka, Kammerhof, štôlna Glanzenberg, Berggericht, Galéria Jozefa Kollára. Sprístupnené sú celoročne ako súčasť **Slovenského banského múzea** v Banskej Štiavnici. **Galéria Jozefa Kollára** prezentuje okrem cenných diel starých majstrov aj dielo svojich rodákov maliarov Edmunda Gwerka a Jozefa Kollára.

Banský Studenec. Obec východne od Banskej Štiavnice v doline Jasenice v Štiavnických vrchoch, do roku 1948 nazývaná Kolpachy. Prvýkrát sa písomne spomína v roku 1266. V roku 1352 patrila mestu Banská Štiavnica, neskôr komore a lesnému eráru. V roku 1730 tu vybudovali dva tajchy, Jasenicou patriace povodiu Hrona, pričom **Veľký Kolpašský tajch** bol druhým najväčším umelým jazerom na strednom Slovensku. Dnes je ako **Veľké Studenské jazero** letným rekreačným územím. Obyvatelia sa

zaoberali najmä hutníctvom. Okrem jazier ďalšími pamiatkami sú pôvodne barokový rímskokatolícky kostol Premenenia Pána z roku 1745 s predstavanou drevenou vežou a samostatne stojacou drevenou zvonnicou so štvorcovým pôdorysom („pitvorec“) z polovice 19. storočia, arborétum Kysihýbel, osada Kysihýbel a podzemný lom Barlangy (viac v samostatných heslách).

Kysihýbel. Osada pri východnom okraji Banskej Štiavnice v doline Jasenice, prítoku Hrona, územná súčasť vzdialenejšieho východnejšie ležiaceho Banského Studenca. Pôvodný banskoštiavnický majer bol od roku 1836 školským majetkom Baníckej a lesníckej akadémie v Banskej Štiavnici. Aj v súčasnosti je tu školský lesný závod – Školské lesy Kysihýbel ako súčasť Strednej odbornej školy lesníckej v Banskej Štiavnici. V osade sa nachádza aj historická lesovňa z roku 1871 a sústava šiestich malých rybníkov vybudovaných po prvej svetovej vojne, v ktorých žijú i chránené druhy obojživelníkov a plazov.

Červený kameňolom. Opustený lom východne od železničnej zastávky Banský Studenec, resp. osady Kysihýbel v pravom svahu v doline Jasenice. Vznikol pre ťažbu tu zriedkavého **ryolitu** – stavebného kameňa pre stavbu železničnej trate Hronská Dúbrava – Banská Štiavnica, tzv. Trate mládeže, v rokoch 1947 – 1949. Jeho areál sa v súčasnosti rekultivuje. Ryolit, charakteristický zväčša ružovou farbou, sa v Štiavnických vrchoch vyskytuje len ostrovčekovite – známym je rozsiahly lom Panská hora v doline Hrona pri Hliníku nad Hronom. Ryolit sa používa prevažne ako základový, regulačný a štetový kameň. Viac o ryolite > Banský náučný chodník Po stopách baníckej slávy v Novej Bani

Barlangy (Diery). Skalný previs a podzemná chodba vysoko v pravom svahu v doline Jasenice západne od Banského Studenca, ktorá vznikla podzemnou ťažbou hrubo porfyrického andezitu s výrastlicami plagioklasu a amfibolu so znakmi autoklastickej brekciácie pre potreby výstavby v Banskej Štiavnici. Skalná stena s previsom má šírku 50 m a výšku 5 – 10 m, vyťažený podzemný priestor je dlhý 50 m (na jeho konci je jazierko). V strede podzemnej komory so stopami po ručnom vylamovaní kameňa na stenách je ponechaný oporný pilier, v ktorom sú vytesané letopočty 1768 a 1783. Stavebný kameň, minerálmi železa a mangánu sfarbený dočervena a dočierna, sa tu ťažil údajne od 14. storočia až do konca 19. storočia.

Chránený areál Arborétum Kysihýbel. Chránené územie pri juhovýchodnom okraji Banskej Štiavnice v centre Štiavnických vrchov vyhlásené v roku 1950 na ochranu **Lesníckeho arboréta Kysihýbel** – jedného z najcennejších dendrologických objektov Slovenska, dôležitého z vedeckovýskumného, náučného a kultúrno-výchovného hľadiska. Pri ceste z Banskej Štiavnice do Banského Studenca na plochom vršku (okolo 550 m n. m.) medzi horným tokom Drieňovského potoka a Kolpašským jarkom ho v roku 1900 založil profesor botaniky na Baníckej a lesníckej akadémii v Banskej Štiavnici János Tuzson na výskum introdukcie a pestovania cudzokrajných lesných drevín. Do roku 1913 sa tu vysadilo 282 taxónov drevín mierneho pásma severnej pologule, aktuálne tu rastie 260 druhov drevín plus ďalších 30 v rámci tunajšej medzinárodnej fenologickej záhrady. Podľa taxonomickej príslušnosti a ekologických nárokov drevín je arborétum rozčlenené do štyroch oddelení, v rámci ktorých sú dreviny vysadené na 350 štvorcoch s rozmermi 15 × 15 m. Naďalej sa arborétum využíva na výskum introdukcie, ako aj na genetické a šľachtiteľské práce. Je v správe Národného lesníckeho centra (Zvolen). V roku 2021 ho Lesy SR, š. p., vyhlásili za významné lesnícke miesto. Verejnosti je arborétum prístupné (za vstupné) spravidla v júli a auguste > viac v poznámke vyššie.

Chránená krajinná oblasť (CHKO) Štiavnické vrchy. Chránené územie vyhlásené v roku 1979 na takmer celom území Štiavnických vrchov s výnimkou niekoľkých ich okrajových častí. Pohorie, budované vulkanitmi a andezitovým vrcholom Sitna dosahujúce výšku 1 009 m n. m., leží na rozhraní dvoch klimatických typov a prenikajú doň od juhu teplomilné a od severu karpatské horské prvky flóry a fauny. Fytogeograficky územie patrí do obvodu predkarpatskej flóry. Severnú hranicu svojho rozšírenia tu dosahuje napr. dub cerový a javor tatársky, na výslunných lokalitách s plytkou

skeletovitou pôdou rastú xerotermy, ako kostrava valeská, kavyl vláskatý či kukučka vencová. Veľkú časť územia CHKO zaberajú lesy (65 %), ktoré sú druhovým zložením najmä v centrálnej časti vplyvom stáročnej banskej a hutníckej činnosti po totálnom odlesnení nepôvodné, tvorené smrekovými monokultúrami. Lokálne sú vo vyšších polohách bučina s jedľou a umelo vysádzovaným smrekom a na skeletnatých pôdach lipovo-javorovo-jaseňové sutinové lesy. Na karbonátové podložie v okolí Sklených Teplíc sa viaže výskyt tisu. Zo živočíšstva sú zastúpené o. i.: orol krikľavý, myšiak hôrny, rys, mačka divá, medveď hnedý, vydra riečna, vidlochvost feniklový a ovocný, žije tu tiež vzácna modlivka zelená, roháč obyčajný a fúzač alpský. V opustených banských dielach sa vyskytuje niekoľko druhov netopierov (podkovár veľký, p. malý, netopier obyčajný...). Lokálnymi zvláštnosťami lesov sú hojné prímеси cudzokrajných drevín, súvisiace s pôsobením lesníckej katedry od roku 1807 – súčasť Baníckej a lesníckej akadémie v Banskej Štiavnici. K svojrázu územia CHKO významne prispievajú historické banské diela, a to najmä vodné nádrže – tajchy –, budované v minulých storočiach ako zdroj energie i úžitkovej vody pre banícke účely, ktoré spolu s napájacími a náhonovými jarkami a ďalšími zariadeniami tvoria unikátny vodohospodársky systém. V hraniciach CHKO leží viacero území európskeho významu (súčasť sústavy Natura 2000), z ktorých najrozsiahlejšími sú Hodrušská hornatina, Suť a Skalka.

Názvy informačných panelov

1. Náučný chodník Kysihýbel
2. Duglaska tisolistá (*Pseudotsuga menziesii*)
3. Kysihýbel
4. Feistmantlova záhrada
5. Leknové jazierko
6. Červený lom
7. Obnova lesa v dubovej bučine
8. Buk lesný (*Fagus sylvatica*)
9. Jaskyňa
10. Buková dúbrava
11. Skálie
12. Rozvodnica
13. Výberkové hospodárenie
14. Lesnícke arborétum Kysihýbel

